ג"רב ליפגרל אל"ם

עזרא - פרק ז

①

אמר רב
ואיתימא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה

מגילה טז:

רש"י

שכל זמן : שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה. היה לך לתמוה למה לא עלה עזרא עם זרובבל בימי כורש עד שנת השביעית לדריוש האחרון לאחר בנינת הבית כמו שכתוב בעזרא ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך וגו' (עזרא ז) ובמדרש שהיה לומד תורה מפי ברוך בן נריה בבבל וברוך לא עלה מבבל ומת שם בתוך השנים הללו ולאמרן לעיל ברוך נתנבא בשנת שתים לדריוש בבבל היה מתנבא ושולח ספרים לירושלים.

רש"י שם.

עֶזְרָא וְסִיעָתוֹ וַחֲבוּרָתוֹ לֹא עָלוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְלָמָּה לֹא עָלָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עֶזְרָא שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְבָרֵר תַּלְמוּדוֹ לִפְנֵי בָּרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה וְיַעֲלֶה בָּרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה אֶלָּא אָמְרֵי בָּרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה אָדָם גָּדוֹל וְיָשִׁישׁ הָיָה וַאֲפִלּוּ בְּגַלְקְטִיקָא לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִטָּעֵן

שיה"ש ר' ה

וע' מהרש"א
שם על מגילה
ד"ה יגאל - עזרא

②

תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רָאוּי הָיָה עֶזְרָא שֶׁתִּנָּתֵן תּוֹרָה עַל יָדוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אִילְמָלֵא לֹא קְדָמוֹ מֹשֶׁה. בְּמֹשֶׁה הוּא אוֹמֵר "וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים", בְּעֶזְרָא הוּא אוֹמֵר "הוּא עֶזְרָא עָלָה מִבָּבֶל", מָה עֲלִיָּה הָאָמוּר כָּאן תּוֹרָה – אַף עֲלִיָּה הָאָמוּר לְהַלָּן תּוֹרָה. בְּמֹשֶׁה הוּא אוֹמֵר "וְאֹתִי צִוָּה ה' בָּעֵת הַהִיא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים", בְּעֶזְרָא הוּא אוֹמֵר "כִּי עֶזְרָא הֵכִין לְבָבוֹ לִדְרֹשׁ אֶת תּוֹרַת ה' אֱלֹהָיו וְלַעֲשֹׂת וּלְלַמֵּד בְּיִשְׂרָאֵל חֹק וּמִשְׁפָּט". וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִיתְּנָה תּוֹרָה עַל יָדוֹ – נִשְׁתַּנָּה עַל יָדוֹ הַכְּתָב.

סנהדרין כא:

③

(א) ואלו לא נהג משה שופטת שין ולא הי' נותן מצות חקים ומשפטים כמו"ז לישראל שיה ניתן ע"י עזרא וכדאיתא בסנהדרין דכ"א ב' תני' ראוי הי' עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אלמלא קדמו משה. במשה ה"א ומשה עלה אל האלהים ובעזרא ה"א הוא עזרא עלה כו'. במשה ה"א ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים בעזרא ה"א כי עזרא וגו' וללמד בישראל חק ומשפט. ואין הכונה עיקר נתינת הלוחות והורה שבכתב. דלזה בודאי הי' משה מיוחד באשר לא קם כמוהו נביא בישראל אלא דרך הפלפול היינו חקים ומשפטים. וגם"ן דייק הפנא שתנתן התורה על ידו לישראל. שי' עיקר זה שלמד שקבע"ם חקי התורה והגיונה למשה לא הי' אפשר אלא על ידו וזה הכח ניתן למשה יחד בשעת לוחות ראשונות שמבואר בכתוב ואותי צוה כו' בעת ההיא חקים ומשפטים ועוד כמה מקראות מבואר כמ' במות אבל תלמוד לישראל זה כדרך אלמלא ניתן למשה זה הכח הי' ניתן ע"י עזרא. והי' נכרת שברית ע"ז או בימי עזרא כי או הי' יסוד לגלות ראשית הזה שהשכרת לנו להגיע לזה בלימוד כמש"כ. וגם עתה שית' יד ה' על עזרא והרחיב תלמוד זה לאין תכלית:

אגרא דגר, ו"ע דגויים

④

כי הלל ראש לחכמי המשנה ואמרו [בסנהדרין י"א א] דהי' ראוי שתשרה עליו שכינה כמשרע"ה ועי"ש במהרש"א בח"א הטעם, והספידוהו שם תלמידו של עזרא כי גם אעזרא אמרו [שם כ"א ע"ב] דהי' ראוי שתנתן תורה על ידו כמשה, ושניהם עזרא והלל יסדו תורה בארץ ישראל אחר שנשתכחה כמ"ש [בסוכה כ' ע"א], אלא שעזרא עיקר מה שיסד הי' תורה שבכתב ע"כ אמר שתנתן תורה, אבל הלל עיקר יסודו הי' תורה שבע"פ ע"כ אמר שתשרה שכינה דגילוי תורה שבע"פ הוא ע"י השראת שכינה, ועי"ז נתגלה למשרע"ה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ועזרא הי' עם נחמי' יחד ראשי הדור כמ"ש [בסנהדרין ל"ח א], ושניהם ראשי אנשי כנה"ג וראשי מניני גאולה דבית שני לעולם שהוא התערותא דלתתא דהופעת אור הגאולה המוזכר [לעיל סימן ד], וכל ענין נחמי' כלול בעזרא דע"כ נקרא ספר נחמי' על שם עזרא כמ"ש [בחלק ל"ג ב] אף דשם נתן טעם על זה לענין דנחמי', סוף סוף הרי כלול כל ספרו שהוא חקיקת דברי חכמתו שחידש בעולם על שם עזרא והרי כלול בו וע"כ עשו עזרא לעיקר בכל מקום להיות התורה על ידו ולייחס הלל לתלמידו:

מ'ע' גאון גד

⑥

כח. ועלי הטה חסד לפני המלך וכו':
בפסוק זה נמצא כל הא"ב.

חוה מלאה ומסורה

⑤

בעיא ליה לרבי אלעזר. דנקט הא דדן לישנא יתירא לאשמועינן בכל עמלו של עזרא לנקות את בבל נתכוון לפי שראה אותם שנתערבו בהן ורואה שהיו חכמי הדור צריכין כמו ואין עוד בבבל שיתעסק לבדוק בהן ליחסן עמד והפריש פסולין והוליכן עמו והדור שראו הגדולה הכירו בהם ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים ולדורות הבאים נמי כיון דאמר מר (לקמן דף עו:) לשכת הגזית היתה שם ששם היו יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום מזהר והירי בפסולי:

רש"י קידושין עא: